

ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сулаєва Наталія Вікторівна

д. пед. наук, професор
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Важливим показником якісної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є його професійна компетентність, мета формування якої полягає в підготовці фахівців, яких характеризує комплекс розвинених музичних здібностей і педагогічних якостей, які були б здатні забезпечити найвищі результати в музичному навчанні та естетичному вихованні школярів [1, 73].

Вітчизняні науковці й практики по різному підходять до визначення складників професійної компетентності вчителя музичного мистецтва. Зокрема, одні дослідники розподіляють конкретні компетентності у певні блоки: психолого-педагогічний, фахово-музичний, інформаційно-комунікаційний (Л. Гаврилова); когнітивний, практично-творчий, ціннісно-орієнтаційний (М. Михаськова, С. Світайло); особистісний, мотиваційний та змістовий (І. Полубоярина) тощо. Інші ж, конкретизують їх, вказуючи на особливі саме для музичної діяльності складники: художньо-інтерпретаційну, сценічно-виконавську чи педагогічно-просвітницьку компетентності (О. Горбенко, Ц. Хепін).

Водночас, в усіх наукових розвідках тим чи іншим чином акцентується увага на здатності педагога усвідомлювати цінності мистецтва та мистецької дії, заглиблюватися в зміст творів та пізнавати особливості їх сприймання й відтворення. Ці ознаки притаманні одній з важливих компетентностей вчителя музичного мистецтва – сценічній культурі. Її формування залежить від засвоєння студентами теоретичних основ сценічної культури та практичного втілення цих знань у процесі виконання мистецьких творів.

Підґрунтя для навчання майбутніх фахівців сценічній культурі закладено видатними теоретиками й практиками Л. Курбасом, М. Кнебель, К. Станіславським, Ф. Шаляпіним. Саме на досягнення цих видатних діячів слід покликатися в процесі формування сценічної культури студентів спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво)».

Зауважимо, що набуття теоретичних основ сценічної культури відбувається переважно в ході отримання студентами формальної освіти. Оволодіння ж практичними вміннями й навичками здійснюється не тільки завдяки формальному складникові (йдеться про дисципліни практичного спрямування, наприклад, основний музичний інструмент, постановка голосу, практикум зі шкільного репертуару тощо). Важливим доповненням для формування сценічної культури є неформальна мистецька освіта – добровільна мистецька діяльність особистості, що здійснюється поза формальним навчанням у вищому

педагогічному закладі освіти, реалізується здебільшого в художньо-творчих колективах і не супроводжується видачею диплома офіційного зразка [3, 75].

Отримання майбутніми учителями музичного мистецтва формальної педагогічної освіти в ЗВО передбачає оволодіння змістом навчальної дисципліни «Сценічна культура». Саме в ході її вивчення у студентів формується теоретичне підґрунтя для майбутнього втілення сценічної культури на практиці.

Перш за все, відбувається засвоєння основних понять, як то, «сценічна культура», «режисер», «актор», «глядач», «сцена» тощо та усвідомлення важливості дотримання сценічної культури учасниками мистецьких дійств.

Майбутні вчителі знайомляться з майданчиками, на яких можуть відбуватися музичні заходи. Наприклад, детально вивчають сцену з її поділом за висотою (нижня, середня, верхня) та глибиною (авансцена, просценіум, ігрова частина, закулісний простір, ар'єрсцена). Отримують інформацію щодо урахування в процесі дійства дзеркала, планшета і висоти сцени, особливостей використання одягу сцени та різноманітного обладнання (освітлення, люків, фурко, різних видів декорацій). Важливим у вивченні цієї теми є засвоєння студентами культури поведінки за лаштунками як учасників та глядацькій залі як глядачів мистецького дійства. Принагідно майбутні педагоги-митці знайомляться зі складовими глядацької зали та їх розміщенням відносно сцени (партером, амфітеатром, бельєтажем, балконом, ложами, галереями).

Закономірно, що сценічної культури не могло б існувати без окремих структурних компонентів. Одним із таких є культура одягу, яка передбачає дотримання норм і правил зовнішнього вигляду учасника мистецького дійства національності, видам діяльності, вікові, темі тощо. Для прикладу, студенти засвоюють основні вимоги до використання українського народного костюма: жіночого (сорочки, корсетки, плахти, запаски, фартуха тощо) одягу; чоловічого (шаровари, кожух, жупан тощо) одягу; особливості використання прикрас, вінків тощо.

Ще одним важливим компонентом сценічної культури, з яким знайомляться майбутні учителі музичного мистецтва, є культура мовлення учасника мистецького дійства. Усвідомлення необхідності дотримання норм літературної мови чи оригінальної мови художнього твору поєднується із роботою над розвитком основних складників культури мовлення: дикцією та дотриманням норм орфоєпії й літературного наголосу; вмінням логічно, просто і ясно висловлювати власні думки; використовувати численні мовні засоби. Виняткова увага при цьому надається особливостям вимови голосних і приголосних у ході виконання вокальних творів, як то: звучання усіх звуків; округлення та зібрання звуків; уникання надмірної артикуляції; не оглушування дзвінкх приголосних перед глухими та глухих перед дзвінкими тощо.

Цінним, на нашу думку є засвоєння студентами знань про основні мімічні положення (спокій, сміх, плач, здивування, уважність, мрійливість тощо), жести (ритмічні, емоційні, вказівні, зображувальні, символічні) та оволодіння уміннями їх використовувати у ході виконання музичних творів.

Вищезазначеними знаннями студенти спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво) можуть послуговуватися не тільки на заняттях

практичного спрямування, а також у процесі отримання неформальної мистецької освіти в художньо-творчих колективах. Такими у закладах вищої педагогічної освіти, як правило, є народні й академічні хори, фольклорні та інструментально-вокальні ансамблі, колективи, в яких готуються сольні виконавці. Викладачі-керівники художньо-творчих колективів ЗВО наголошують на винятковій важливості залучення студентів-музикантів до репетиційної та концертної діяльності, оскільки саме в процесі активної мистецької дії «шліфуються» їх компетентності й, зокрема, сценічна культура.

Отже, важливим складником професійної підготовки студентів спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво)» є формування їхньої сценічної культури. Ефективність цього процесу залежить від конвергентного поєднання у вищому педагогічному закладі формальної освіти, у процесі якої закладаються теоретичні основи та формуються практичні уміння й навички, та неформальної мистецької освіти, яка сприяє розвитку сценічної культури в учасників художньо-творчих колективів – майбутніх учителів музичного мистецтва.

Література

1. Гаврілова Л. Професійна компетентність майбутніх учителів музики як педагогічний феномен. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 71-82.
2. Косінська Н. Теоретичні аспекти формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. №16. 2017. С. 143-149.
3. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 591 с.